

DOI: <http://www.doi.org/10.36719/2663-4619/66/181-184>

Nərmin Qismət qızı Həsənova
Bakı Dövlət Universiteti
magistrant
nhesenovan98@gmail.com

ABŞ-DA ORTA TƏHSİL PİLLƏSİNDƏ COĞRAFI TƏHSİLİN TƏHLİLİ

Açar sözlər: orta təhsil pilləsi, coğrafi təhsil, milli coğrafiya standartları, torpaq formaları, iqlim

Analysis of Geographical Education in Secondary Education in the United States Summary

The article addresses issues related to the teaching of Geography at the secondary level in the United States. The historical approach to the teaching of geography is reflected. The role of knowledge of geography in the education system was discussed. The article also explores and highlights the importance of Geographic Standards. The importance and goals of today's Geographical Education have been explored. The article also emphasizes the importance of the work carried out in this field throughout history in the development of modern geographical education. Ways to improve geography teaching were analyzed.

Key words: *Secondary education, Geographical education, National Geographical standards, land forms, climate*

Giriş

Coğrafiya-Yer kürəsinin təbiətini öyrənən elmlərdən biridir. Sözün hərfi mənası "yeri təsvir etmək" deməkdir (3, s. 5). Bu elm uzun bir tarixi inkişaf yolu keçmişdir. Bir çox ölkələrin ali və orta ixtisas təhsili pilləsində tədris olunan Coğrafiya şagirdlərə öyrədilməsi zəruri olan zəngin və əhəmiyyətli bilikləri özündə cəmləşdirir. Bu elm hər bir ölkənin təhsil sistemində uyğun şəkildə tədris olunur. Dünyanın ən inkişaf etmiş ölkələrindən biri olan ABŞ-da Coğrafiyanın tədrisi ilə bağlı məsələləri həm tarixi, həm də müasir aspektdə təhlil etmək bu elmin əhəmiyyətini, dünya təhsil sistemində rolunu, onun tədrisinin vacibliyini daha dərinə başa düşmək baxımından çox əhəmiyyətlidir.

ABŞ-da orta təhsil pilləsində Coğrafiyanın tədrisinə tarixi yanaşma. ABŞ-da coğrafiyanın tədrisi ölkədə mövcud olan ilk dövlət quruluşundan bəri ibtidai və orta təhsil tədris proqramlarına daxil edilmişdir. Lakin tarix boyu həm coğrafiya dərslərinə ayrılan vaxt, həm coğrafiya dərslərinin sayı, həm də dərslərdə öyrədilən mövzular baxımından davamlı dəyişikliklərə məruz qalmışdır və bu gün də dəyişməkdədir. ABŞ-da coğrafiyanın tədrisinin tarixinə nəzər saldıqda dərhal belə görünür; Coğrafiya bir elm olaraq daha vacib hesab edildiyi vaxtdan bəri coğrafiya dərsləri ibtidai və orta məktəb tədris proqramlarında daha böyük əhəmiyyətə malik idi. Lakin coğrafiyanın bir elm kimi mövcudluğunun şübhə altına alındığı illərdə coğrafiya kursu ABŞ məktəblərindən demək olar ki, silindi (1, s. 10). Coğrafiya ABŞ tarixində məktəb proqramlarında daha çox yer qazanmaq üçün davamlı mübarizə aparmışdır. Coğrafiya dərslərində istifadə olunan dərsləklər, tədris olunan mövzular, tədris proqramı və mühazirə metodları və üsulları bu günə qədər olan dövrdə davamlı olaraq dəyişmişdir. Keçmişdə coğrafiya dərsləri yalnız müəyyən əraziləri əks etdirən təsvirə əsaslanırdı. Ancaq bu günə qədər keçən dövrdə coğrafiya əvvəlcə problemə əsaslanan, daha sonra da xüsusilə günümüzün qavrayış tərzini, ədədi metod və üsulları ilə kompüter texnologiyası və vasitələrindən istifadə edərək çoxsaylı məsələlərə-ekoloji, iqtisadi, sosial və mədəni problemlərə həll yolu tapmaq üçün müasir bir quruluş qazanmışdır. Bu istiqamətdəki irəliləyişlər coğrafiyanın ölkədə əhəmiyyətli bir elm sahəsi olduğuna inamları artırdı və coğrafiyanın ən vacib elmlər arasında olmasına böyük töhfə verdi. Ölkə tarixində coğrafiya elmləri və təhsili ilə əlaqəli ölkədə qurulan ictimai və özəl təşkilatlar, qeyri-hökumət təşkilatları və digər dərnəklər coğrafiyanın məktəblərdə daha təsirli bir yer tutmasında böyük rol oynamışdır. Bu qurum və təşkilatların səyləri ölkə rəhbərlərini və ictimaiyyəti coğrafiyanın niyə vacib bir elm olduğuna inandırdı. Nəticədə, coğrafiya mahiyyəti, mövzu zənginliyi, sinif saatları və məzmunu baxımından keçmişdəki ilə müqayisədə məktəb proqramlarında daha əhəmiyyətli yer tutdu. ABŞ-da coğrafiyanın tədrisinin vacibliyi baxımından iki hadisə digərlərindən daha vacibdir. Bunlardan biri coğrafiyanın Amerika məktəblərində tədris olunmalı olan beş əsas fəndən biri olması, digəri isə Milli Coğrafiya Standartlarının hazırlanmasıdır. Bu iki hadisə eyni ildə, 1994-cü ildə baş verdi. ABŞ-da coğrafiyanın tədrisinin vacibliyi baxımından ilk olaraq xatırlanmalı olan başqa bir hadisə ölkənin 50 əyalətə bölünməsi idi. Təhsillə bağlı bir çox qərarı hər bir əyalət özü verirdi və tarix boyu olduğu kimi, bu gün də coğrafiyanın tədrisi bəzi əyalətlərdə daha geniş yayılmışdır. 1994-cü ildə baş verən bu hadisə ilə coğrafiya ölkənin rəsmi olaraq ibtidai və orta məktəblərində tədris edilən beş əsas fəndən biri halına gəldi. 1994-cü ildə coğrafiyanın məktəblərdə tədris olunmalı olan 5 əsas fəndən biri olması

məktəblərdə bəzi irəliləyişlərə səbəb oldu. Bu inkişaf nəticəsində ortaya çıxan ən vacib problem coğrafiya təhsilinə artan ehtiyac qarşısında kifayət qədər coğrafiya müəlliminin olmaması idi. 1980-ci illərdən əvvəl məktəblərdə coğrafiya ictimai elmlər arasında daha az yer tutduğu üçün əvvəllər bir-bir bağlanmağa başlayan coğrafiya şöbələri bu inkişafı yenidən açılmağa başladı. Bu dövrdə coğrafiya ilə əlaqəli peşə təşkilatlarının və bir çox müəllim, idarəçi, təlimçi və qeyri-hökumət təşkilatlarının iştirakı ilə Milli Coğrafiya Standartları hazırlandı (2, s.77-84).

1994-cü il Milli Coğrafiya Standartlarının əhəmiyyəti. Milli Coğrafiya Standartlarının hazırlanması coğrafiya dərslərinin tədrisi baxımından bir çox yenilik gətirdi. O gündən bəri ölkədə coğrafiya elminin əhəmiyyəti və məktəblərdə əhəmiyyəti ilə bağlı aparılan işlər öz nəticəsini verdi. Məktəblərdə şagirdlərin hansı səviyyədə, hansı coğrafi məlumatları bilməli olduqlarını və bunlardan istifadə edərək nə edə biləcəklərini müəyyənləşdirmək vaxtı gəldi. Lakin hələ də coğrafiya ilə əlaqədar bütün ölkədə vahid və etibarlı bir tədris proqramından danışmaq mümkün deyildi. Coğrafiya dərsləri, məzmunu, dərs sayı və saati hər bir əyalətin öz təhsil şöbəsi tərəfindən təyin edilirdi və məktəblərdə buna uyğun olaraq coğrafiya təhsili verilirdi. Bundan əlavə, İctimai Elmlər adı altında verilən kurslarda coğrafiyaya məzmun baxımından kifayət qədər yer verilməmişdi. Bu səbəbdən, şagirdlərin müəyyən səviyyələrdə hansı coğrafi bilik və bacarıqlara sahib olmalarını müəyyən etmək üçün bir sıra mövzularda araşdırma aparıldı. Bu iş 1994-cü ildə Amerika Coğrafiya Cəmiyyəti, Amerika Coğrafiyaçılar Birliyi, Milli Coğrafi Təhsil Şurası və Milli Coğrafiya Cəmiyyətinin rəhbərliyi altında başa çatdırıldı. İrəli sürülən layihəyə əsasən bütün ibtidai siniflər və 12-ci sinif şagirdləri üçün coğrafiya standartları müəyyənləşdirildi (2, s. 87). Bu araşdırma ölkədəki coğrafiya ilə əlaqəli əsas peşəkar təşkilatlar tərəfindən hazırlansa da, nəticədə, bir könüllülük hərəkatı olaraq ortaya çıxdı. Milli coğrafiya standartlarının inkişafı ilə bu standartlar ölkənin hər yerindəki məktəblərə və digər təhsil vahidlərinə göndərildi və onların mövcud Sosial Elmlər kurslarına uyğunlaşdırılması tövsiyə edildi. Hal-hazırda bu standartlar ABŞ-ın bir çox əyalətində ya eyni şəkildə, ya da mövcud standartlara uyğunlaşma yolu ilə istifadə olunur. Bir çox əyalətlərdəki məktəblər bu tədqiqatla müəyyənləşdirilmiş standartları tədris planındakı coğrafiya mövzuları ilə birləşdirərək və tələbələrin hansı sinifdə hansı coğrafi bilik və bacarıqları öyrənməli olduqlarını müəyyənləşdirdilər (1, s. 14).

Bu gün coğrafiya təhsili. Bu gün ölkədə coğrafiya təhsilini daha da inkişaf etdirmək üçün işlər davam etdirilir. Ölkədə bir çox peşəkar qrupdan olan insanların birlikdə çalışacağı tərəfdaşlıqlar qurulmuşdur. Bu ortaqlıqlar sayəsində coğrafiyanın məktəblərdə daha əhəmiyyətli bir yer tutması üçün bir çox fərqli fəaliyyətlər təşkil edilir. Buraya coğrafiya dərsləri ilə əlaqəli yeni mühazirə texnikaları və metodlarını özündə cəmləşdirən qəzetlərin hazırlanması, əsas ekoloji problemlərə dair video kasetlərin hazırlanması, müxtəlif mövzularda seminar və konfransların təşkili, yay institutları və həftəsonu seminarlarının təşkili və s. daxildir. Ölkədə coğrafiya təhsilinin inkişafı ilə bağlı son illərə qədər aparılan səylər bu gün nəticə verməyə başladı. Ən vacib göstəricilərdən biri NAEP (Təhsilin İnkişafının Milli Qiymətləndirilməsi) tərəfindən bütün ölkədə keçirilən imtahan nəticələridir. NAEP (Təhsilin İnkişafının Milli Qiymətləndirilməsi) 1994-cü ildə ölkədə ibtidai və orta məktəb şagirdləri üçün ilk coğrafiya imtahanı keçirdi. Bu istiqamətdə ikinci test 2001-ci ildə həyata keçirilmişdir. Bu iki imtahanın nəticələrində son illərdə coğrafiya təhsilini yaxşılaşdırmaq üçün göstərilən səylərin müsbət izlərini görmək mümkündür. Lakin yenə də bütün Amerika vətəndaşlarının eyni və kifayət qədər coğrafiya təhsili aldığını söyləmək çətinidir. Keçmişdə ölkənin bir çox əyalətlərində yaşanan problemlər və coğrafiya dərslərinin tədris planında təsirli yer tuta bilməməsi hələ də davam edir. Bəzi əyalətlərdə orta məktəbi bitirmək üçün coğrafiya kurslarını sona çatdırmaq tələb olunmur. Digər tərəfdən, Sosial Elmlər kursları ilə birlikdə tədris olunan coğrafiya kursları məzmun baxımından çox zəifdir. Məsələn, "Amerika Tarixi və Coğrafiyası" adlı bir Sosial Elm kursunun məzmununa baxdıqımızda, ölkənin coğrafiyası haqqında kifayət qədər məlumat əldə etməyin mümkün olmadığı və bunun əslində bir Tarix dərsi olduğu dərhal başa düşülür. Bu gün coğrafiya dərsləri demək olar ki, hər əyalətdə ibtidai və orta məktəblərin tədris proqramında müəyyən bir yer qazanmışdır. Ümumi coğrafiya fənləri Elm adı və digər coğrafiya fənləri Sosial Elmlər kursu adı ilə verilir. Bununla birlikdə, Coğrafiya kurslarının proqramlara uyğunlaşdırılması hər əyalətə uyğun olaraq dəyişir. Bütün bunlara əlavə olaraq, məktəblərdə Coğrafiya dərslərinin daha təsirli olmasına, dərslərdə şagirdlərə coğrafiyaya dair daha müxtəlif mövzuların öyrədilməsinə dair işlər hələ də davam etdirilir (5, s. 57-61). Bu baxımdan, coğrafiya təhsili ilə maraqlanan məktəb müdirləri, əyalətlərdə təhsil şöbəsi rəhbərləri və federal hökumət təhsil idarəsi, coğrafiya peşə qurumu və təşkilatları ilə müəllimlər də daxil olmaqla bütün əməkdaşlar arasında ciddi bir rəqabət var. Keçmişdə coğrafiya təhsilinin inkişafını izləyərək bu işlərin qiymətləndirilməsi nəticəsində bunlar deyilə bilər: ABŞ-da coğrafiya təhsilinin bu gün müəyyən problemləri var. Ancaq keçmişdə yaşadığı problemləri nəzərə alaraq böyük bir irəliləyiş əldə etdiyi bir həqiqətdir. Ölkədə coğrafiya elminin öyrənilməsi və tədrisi ABŞ-da coğrafiya təhsilinin hər gün daha da inkişaf etdiyini göstərir.

Coğrafiyanın tədrisinin əhəmiyyəti. Coğrafiya təhsili bugünkü ABŞ-da ölkənin iqtisadi, sosial, mədəni və hətta hərbi gələcəyi baxımından son dərəcə əhəmiyyətli bir məsələ kimi qəbul edilir. Ölkədəki ibtidai və orta

təhsildə coğrafiya təhsilinin əhəmiyyətini daha yaxşı başa düşmək üçün Coğrafiya Təhsili üzrə Milli Şuranın coğrafiya təhsilinin əhəmiyyəti barədə yazdıqlarına baxmaq faydalıdır (2, s. 89). Bu şuranın nəşrlərinə görə, coğrafiyanın tədrisi aşağıdakı amillərə görə vacibdir:

-Coğrafiya şagirdlərə vacib bacarıqlar, xəritələri necə oxumağı və yerli və qlobal miqyasda məlumatları necə şərh etməyi öyrədir.

-Coğrafiya ilə şagirdlər fərqli nümunələri ayırmaq və problemləri həll etmək üçün xəritələr, cədvəllər, qrafika və mətnlərdən ibarət olan məlumatları istifadə edə bilərlər.

-Coğrafiya təhsili ilə tələbələr; Elm, Sosial Elmlər və Ədəbiyyat kimi bir çox fərqli sahədəki konsepsiyaları birləşdirir və tənqidi düşünmə bacarıqlarını aktual yerli, milli və beynəlxalq problemləri başa düşmək və həll etmək üçün tətbiq edə bilərlər.

-Coğrafiya şagirdlərə dünyanı anlamağa kömək edir.

-Regional münasibətləri və ABŞ-in bu münasibətlərdə oynadığı rolu da anlamalıyıq. Coğrafiya beynəlxalq əlaqələrin anlaşılmasına kömək edir. Hər sinif səviyyəsində yaxşı planlanmış bir coğrafiya təhsili bizi digər ölkələr və onların mədəniyyətləri haqqında daha çox məlumatlandıracaq və şagirdlərimizi dünyada öz yerlərini tutmağa hazırlayacaqdır.

- Coğrafiya və Vətəndaşlıq: coğrafi biliklər daha yaxşı vətəndaş olmağımıza kömək edir. Coğrafiya ilə vacib hadisələrin yerini təyin edirik. Coğrafiya təhsili ilə milli və beynəlxalq siyasətlə coğrafiya arasındakı əlaqəni anlama bilirik və coğrafi məlumatlardan milli qaynaqlardan ən yaxşı şəkildə istifadə ilə bağlı ən dəqiq qərarlar vermək üçün istifadə edə bilirik. Coğrafi cəhətdən məlumatlı tələbələr ölkəmiz üçün təsirli liderlər olacaqlar.

-Coğrafiya və İqtisadiyyat: coğrafiya ilə iqtisadiyyat arasında sıx bir əlaqə var. Təbii ehtiyatların yerləşməsi, nəqliyyat şəbəkələrinin forması və istifadə etdikləri texnologiya, sənayeləşmə və ya enerji istehsalı səviyyəsi və bir çox digər coğrafi amillər bir ölkənin və ya bölgənin hansı iqtisadiyyata sahib olmasına təsir göstərir.

-Coğrafiya və Tarix: coğrafiya keçmişlə bağlı əhəmiyyətli ipuçlarını özündə daşıyır. Torpaq formaları və iqlim keçmişdə sivilizasiyaların dağılmasına, torpaq istifadəsinə və köç qaydalarına təsir göstərmişdir. İnsanların torpaqdan necə istifadə etmələri ölkələrin və bölgələrin iqtisadi inkişafına güclü təsir göstərmişdir. Beləliklə, bu dövrlərdə baş verən tarixi prosesləri başa düşmək üçün keçmişdəki relyef formalarının xüsusiyyətlərini, orada yaşayanları, necə yaşadıklarını və torpaqdan necə istifadə etdiklərini bilmək vacibdir.

-Coğrafiya və Ətraf Mühit: Coğrafiyaçılar ətraf mühit amillərinin insan davranışına təsirlərini ayrı-ayrılıqda və qrup şəklində öyrənmək və insanların yaşadıkları mühiti dəyişdirmək üçün istifadə etdikləri yolları və sosial proseslərin uzunmüddətli ekoloji təsirlərini müəyyənləşdirmək məqsədi ilə araşdırmalar aparırlar.

Böyümə və texnoloji inkişaf. Coğrafiya elminin araşdırılması və tədrisi bu gün ABŞ-da müasir texnika və metodlarla həyata keçirilir. Ölkənin coğrafiyası, müasir tədqiqat texnikaları və istifadə etdiyi texnologiya ilə milli və qlobal miqyasda bir çox sosial, iqtisadi, mədəni və ekoloji problemlərin həllində istifadə olunan çox vacib bir elm sahəsinə çevrilmişdir (4, s. 141-151). Bugünkü ABŞ-da torpaq və təbii sərvətlərlə maraqlanan, lakin coğrafiya işçisi olmayan dövlət qurumlarını və ya iri şirkətləri tapmaq demək olar ki, mümkün deyil.

Coğrafiyanın tədrisinin əsas məqsədləri. ABŞ-da coğrafiyanın tədrisi ölkənin yerli, regional, milli və beynəlxalq sahələrdə və ölkənin sosial, iqtisadi, hərbi və mədəni inkişafı üçün vacib əhəmiyyətə malikdir. Məktəblərdə təhsil sistemi şagirdlərin bu istiqamətdə ehtiyac duyacaqları bilik və bacarıqları qazanmalarını təmin edəcək şəkildə təşkil edilmişdir. ABŞ-ın ibtidai və orta təhsil sistemində coğrafiyanın tədrisinin məqsədi belədir: Dünyamız texnoloji inkişaf və ümumi iqtisadi, siyasi, sosial və ekoloji məsələlərlə daha çox əlaqələndirildikcə coğrafi biliklərə ehtiyac artır. Bütün dünyada, az inkişaf etmiş ölkələrdə və sənayeləşmiş ölkələrdə baş verən hadisələr vətəndaşlarımızın sosial və iqtisadi rifahına təsir göstərir. Başqa millətlərin artan iqtisadi gücü və ittifaqları, siyasətlərindəki dəyişikliklər şagirdlərimizi 21-ci əsrin seçiciləri, işçiləri, valideynləri və liderləri kimi beynəlxalq səviyyədə istedadlı etməyimizə, müvafiq bilik və bacarıqları araşdıracaq və həyatında sistemə tətbiq edəcək vətəndaşların inkişafına yaranan ehtiyacı bir daha təsdiqləyir. Bu səbəbdən coğrafiya təhsili şagirdlərin qabiliyyət və ehtiyaclarını, həm də cəmiyyətin, millətin və dünyanın sosial tələblərini ödəyə biləcək bir quruluşda olmalıdır.

Coğrafiyanın tədrisini yaxşılaşdırmağın yolları. İndiki dövrdə də hər əyalətdə coğrafiya təhsili ilə bağlı fərqli təcrübələrə rast gəlmək mümkündür. Bu fərqli tətbiqetmələr hər bir əyalətdə verilən coğrafiya dərsləri və bu kursların məzmunu ilə əlaqədardır. Bütün əyalətlərdə ibtidai və orta təhsil müəssisələrində müəyyən bir coğrafiya təhsili verilsə də, son zamanlar ölkədə bu təhsilin daha müntəzəm verilməsi üçün səylər artırılmışdır. Bu səylərin məqsədi hər bir Amerika vətəndaşının müəyyən bir coğrafi bilik və bacarıqlara sahib olmasını təmin etməkdir. Buna görə, ölkədə 1994-cü ildə Milli Coğrafiya Standartları hazırlanmışdır. Hər bir əyalətdə təhsil siyasətləri ayrı-ayrılıqda təyin olunsada, Milli Coğrafiya İnstitutu, Milli Coğrafi Təhsil Şurası və coğrafiya təhsili ilə məşğul olan digər qurumlar arasında sıx əməkdaşlıq mövcuddur. Bu əməkdaşlıqlarla yuxarıda göstərilən coğrafiya təhsili ilə arzu olunan hədəflərə çatmaq üçün məktəblərdə çoxşaxəli işlər aparılır. Milli Coğrafiya Təhsil Şurasının rəsmi

nəşrlərində coğrafiya təhsilini təkmilləşdirmək üçün məktəblərdə coğrafiya təhsilini arzuolunan səviyyəyə çatdırmaq məqsədilə hansı tədqiqatların aparıldığını görmək üçün açıqladığı yollara nəzər salmaq faydalı olar. Milli Coğrafiya Təhsil Şurasına görə, ölkədəki ibtidai və orta məktəblərdə coğrafiya təhsilini yaxşılaşdırmaq üçün ediləcək işlər qısaca belədir:

1-Bütün dövlət məktəblərində Milli Coğrafiya Standartlarının yerinə yetirilməsi: 1994-cü ildə hazırlanmış Milli Coğrafiya Standartları könüllü olaraq ölkənin hər yerindəki məktəb proqramlarına uyğunlaşdırılır. Bu standartlar ABŞ-dakı bütün uşaqların təhsilinə təsir edəcəkdir.

2-Coğrafiyanın öyrənilməsinə dəstək: Coğrafiyanı bütün təhsil proqramının vacib bir hissəsinə çevirmək üçün müəllimlərin birgə fəaliyyəti vacibdir. Müvafiq xəritələrin istifadəsini dəstəkləmək və tarix, iqtisadiyyat, vətəndaşlıq, biologiya və şagirdlərin öz öyrənmə imkanlarını artırma biləcəyi digər fənlərlə coğrafiyanın əlaqəsini təmin etmək lazımdır.

3-İxtisaslı müəllimlərin işə qəbulu: Rəsmi coğrafiya təhsili alan müəllimlərin seçilməsi. Bütün müəllimlərin coğrafiyanı tədris etmək üçün kifayət qədər coğrafi biliklərə sahib olduqlarını düşünmək olmaz. Coğrafiya müəllimləri fənlərini yaxşı bilməlidir və bu fənləri tədris etməyə hazır olmalıdırlar.

4-Müəllimlərə coğrafi biliklərini inkişaf etdirmək üçün fürsətlərin verilməsi: Müəllimlərin coğrafi biliklərini inkişaf etdirməyin və bu mövzuda yeni inkişaf yollarını izləməyin bir çox yolu var. Hər bir dövlətdə tədris materialları hazırlayan, coğrafiya təhsili ilə bağlı görüşlər və tədris seminarları təşkil edən və yay institutları yaradan bir coğrafi birlik var. Coğrafiya müəllimlərini əyalətlərdəki bu coğrafiya dərnəkləri ilə əməkdaşlıq etməyə təşviq etmək lazımdır.

5-Coğrafiya dərslərinin uyğun avadanlıqlarla təchiz edilməsi: Bütün tədris olunan coğrafiya dərslərində qlobus, atlas və divar xəritələri olmalıdır. Aşağı sınıflərdə sadə xəritələr və atlaslar kifayət edə bilər, lakin orta məktəb coğrafiya dərslərində daha inkişaf etmiş alətlərə sahib olmaq lazımdır.

6-Coğrafiyanın öyrənilməsinə şagirdlər üçün maraqlı hala gətirmək. Müəllimlərin coğrafiyanı öyrətmək üçün yaradıcı yanaşmalardan istifadə etməsi. Tədris və şagird layihələri üçün seçilən nümunələrin məktəbin yerləşdiyi bölgədən olması vacibdir. Məsələn, Şagirdlər yerli daşqın sahələrini, şəhərin və ya qəsəbənin inkişaf etdiyi istiqamətləri və ya magistral yollar və əsas küçələr boyunca torpaq istifadəsini göstərən xəritələr hazırlaya bilərlər. Bu fəaliyyət növləri şagirdlərə şəhərlərin necə inkişaf etdiyini göstərməyə kömək edəcəkdir. Şagirdlərin xəritədəki müxtəlif yerləri müəyyənləşdirməsinə kömək etmək üçün sınıfdə müxtəlif oyunlar təşkil edilə bilər (2, s. 92-94).

Nəticə

Beləliklə, dünyanın ən inkişaf etmiş aparıcı ölkələrindən biri olan ABŞ-da Coğrafiyanın bir elm kimi orta təhsil pilləsində tədrisinin tarixinə nəzər salaraq bu günə kimi keçirdiyi inkişaf yolunu təhlil edib bu qənaətə gəlmək olar ki, bu elm sahəsi nəinki şagirdlərin zəruri biliklərə yiyələnməsini təmin edir, həmçinin, gələcəkdə bir şəxsiyyət kimi formalaşmış dünyanın siyasi, iqtisadi, mədəni həyatında əsas yer tutmasına da şərait yaradır. ABŞ-da coğrafiyanın tədrisinin məqsədlərini, əhəmiyyətini, onun tədrisi prosesini inkişaf etdirməyin yollarını araşdırıb təhlil etmək isə təkcə bu ölkədə Coğrafiyanın tədrisini öyrənmək baxımından deyil, həm də bu məqsədləri, onun tədrisini inkişaf etdirməyin üsullarını dərinləndirərək öz ölkəmizdə də bu elmin inkişafına nail olmaq baxımından böyük əhəmiyyətə malikdir.

References

1. Atesh M., Kılıç Y., Ozey R. Geography education and training in different countries. Pegem Academi-2013, 417 p.
2. Demirci A. Education system and geography teaching in the USA. Active Publishing House-2018, 213 p.
3. Eminov Z.N. Geography. Baku, Chirag-2004, 656 p.
4. Mahony O.K. Geography and Education. Educare Pr-1988, s.196
4. Schwartz, S. "Finding the Expanding Environments Curriculum in America's First Primary Schools". Social Studies, 2002, s. 57-61.

Rəyçi: p.ü.f.d. X.Qədimova

Göndərilib: 10.05.2021

Qəbul edilib: 16.05.2021